

Vi bevæger os længere fra målsætningerne

Mange lønmodtagere har et hårdt arbejdsmiljø

Mere end hver 10. lønmodtager har et hårdt fysisk arbejdsmiljø. Blandt faglærte og ufaglærte er andelen endnu højere, nemlig 15-16 pct. Endnu flere danskere oplever et hårdt psykisk arbejdsmiljø, hvilket mere eller mindre er et udbredt problem hos alle uddannelsesgrupper. Udviklingen går den forkerte vej. Vi bevæger os længere fra de politiske målsætninger, som kalder på en reduktion af andelen med hårdt arbejdsmiljø. Det er problematisk for den enkelte, virksomhederne og for samfund, blandt andet fordi et hårdt arbejdsmiljø øger risikoen for overførelser.

af senioranalytiker **Emilie Lichtenberg**
og senioranalytiker **Jes Vilhelmsen**

12. december 2018

Analysens hovedkonklusioner

- 15-16 procent af de faglærte og ufaglærte lønmodtagere havde i 2016 et hårdt fysisk arbejdsmiljø. Det er signifikant flere end blandt lønmodtagerne i gennemsnit, hvor det nu er mere end hver 10., der er berørt.
- I gennemsnit er det ca. hver sjette lønmodtager, der havde et psykisk hårdt arbejdsmiljø i 2016. Et hårdt psykisk arbejdsmiljø kommer til udtryk på tværs af uddannelsesgrupper.
- Knap hver femte af dem, der havde et hårdt arbejdsmiljø i 2012, modtog fire år senere en ydelse forbundet med nedsat arbejdsevne. Risikoen for at modtage en ydelse, der er forbundet med nedsat arbejdsevne, er knap 40 procent større for personer med et hårdt fysisk og/eller psykisk arbejdsmiljø i forhold til personer med et almindeligt arbejdsmiljø.

Kontakt

Direktør

Lars Andersen

Tlf. 33 55 77 17

Mobil 40 25 18 34

la@ae.dk

Kommunikationschef

Mikkel Harboe

Tlf. 33 55 77 28

Mobil 28 36 87 50

mh@ae.dk

Størst andel af faglærte og ufaglærte har et hårdt fysisk arbejdsmiljø

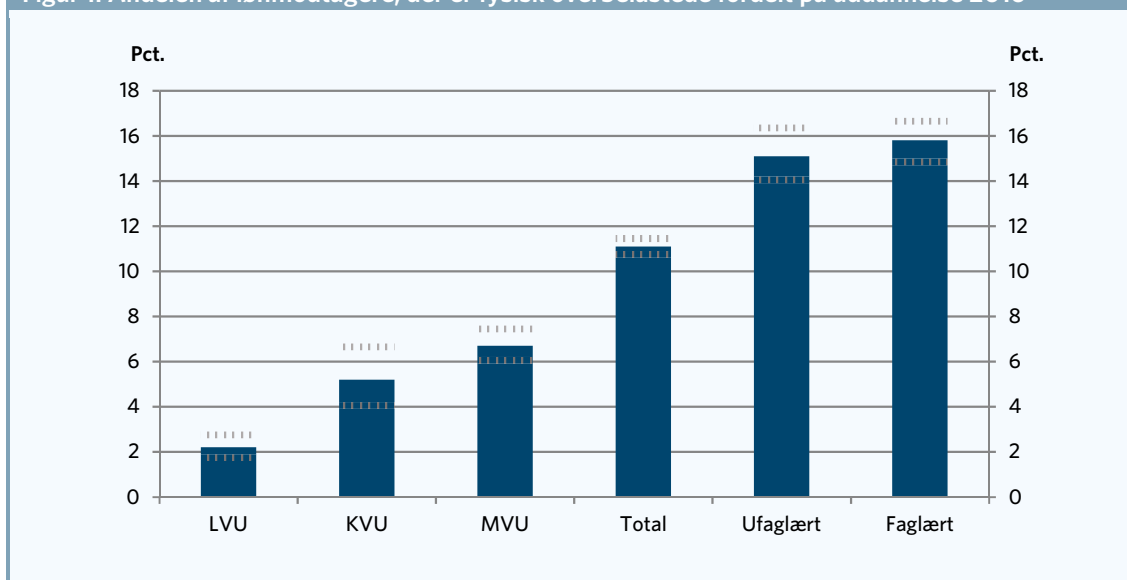
AE tager i denne analyse udgangspunkt i Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø (NFA) spørgeskemaundersøgelse om arbejdsmiljøet i Danmark. Dette kobles sammen med detaljerede registeroplysninger om uddannelse for at se, hvilke uddannelsesgrupper der har et hårdt fysisk og psykisk arbejdsmiljø.

Det er NFA, der har udviklet de to belastningsindeks for hhv. fysisk og psykisk arbejdsmiljø, der benyttes til at karakterisere arbejdsmiljøet. Indeksene er baseret på en kombination af selvrapporterede eksponeringer og samtidige symptomer. Det er også disse indekser, der benyttes til de politisk definerede reduktionsmål, der er defineret i arbejdsmiljøstrategien 2020.

Figur 1 viser andelen af lønmodtagere, der har et hårdt fysisk arbejdsmiljø fordelt på uddannelse. Dem, der har et hårdt fysisk arbejdsmiljø, er defineret som dem, der falder indenfor NFA's indeks for muskelskeletbesvær.

Indekset er lavet ud fra en kombination af, om man oplever høj anstrengelse ved udførelse af sit arbejde, om man er udsat for mindst én ergonomiske belastninger (fx dårlige arbejdsstillinger eller tunge løft), om man oplever begrænsning i arbejdet på grund af smerter, og om man er træt og udmattet efter en typisk arbejdsdag. Personer, der lever op til disse betingelser, betragtes som dem, der er overbelastede på grund af et hårdt fysisk arbejdsmiljø. Det præcise indhold af overbelastningsmålet inden for fysisk arbejdsmiljø er beskrevet i boks 1.

Figur 1. Andelen af lønmodtagere, der er fysisk overbelastede fordelt på uddannelse 2016

Anm. Total er gennemsnittet for alle lønmodtagere mellem 18-64 år. Se boks 1 for yderligere beskrivelse.
 Kilde: AE på baggrund af NFA og Danmarks Statistik

Som man kan se af figur 1, har i gennemsnit mere end hver 10. lønmodtager et hårdt fysisk arbejdsmiljø i 2016. Der er stor variation i, hvor mange der har et hårdt fysisk arbejdsmiljø på tværs af uddannelsesgrupper.

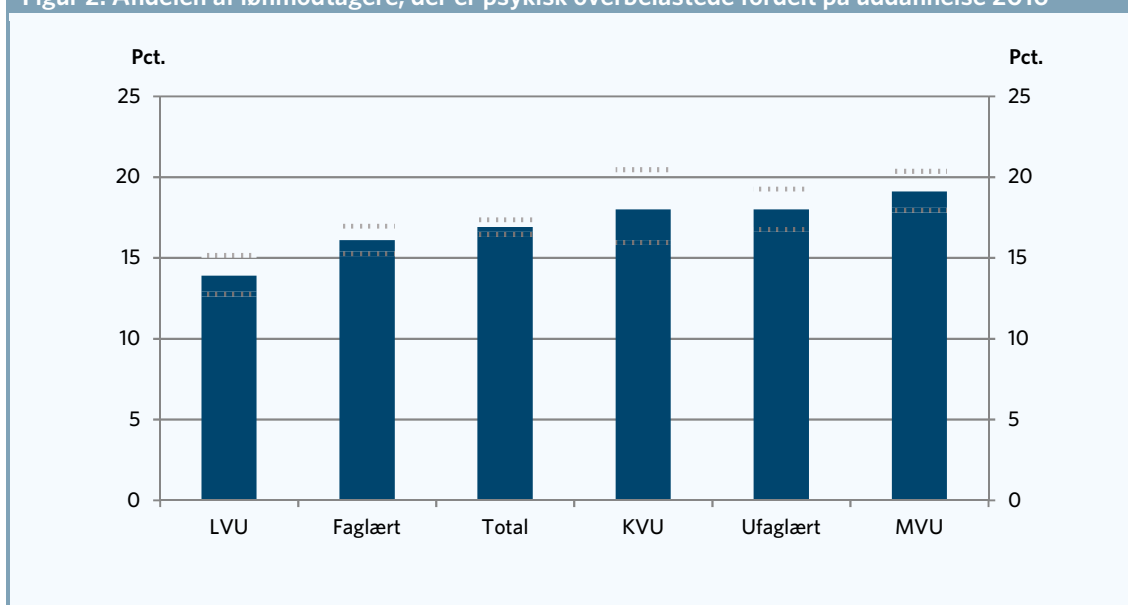
Lønmodtagerne med de længste uddannelser har den laveste andel med et hårdt fysisk arbejdsmiljø. Mens det blandt lønmodtagere med en lang videregående uddannelse er omkring 2 procent, der har et hårdt fysisk arbejdsmiljø, er det 15-16 procent af de ufaglærte og faglærte lønmodtagere.

Siden 2012 er andelen af lønmodtagerne, der har et hårdt fysisk arbejdsmiljø steget signifikant blandt de faglærte og også for den samlede andel.

Udbredt hårdt psykisk arbejdsmiljø

I figur 2 ses andelen af lønmodtagere, der er psykisk overbelastede fordelt på uddannelse. I gennemsnit har knap 17 procent af lønmodtagerne et hårdt psykisk arbejdsmiljø. Desuden viser figuren, at et hårdt psykisk arbejdsmiljø er et udbredt problem på tværs af uddannelsesgrupper.

Figur 2. Andelen af lønmodtagere, der er psykisk overbelastede fordelt på uddannelse 2016

Anm. Total er gennemsnittet for alle lønmodtagere mellem 18-64 år. Se boks 1 for yderligere beskrivelse.
 Kilde: AE på baggrund af NFA og Danmarks Statistik

Man tæller med i gruppen som psykisk overbelastet, hvis man har været udsat for en eller flere af følgende eksponeringer og belastninger:

- Har psykosocial eksponering og samtidig symptomer på stress
- Har været udsat for mobning og samtidig symptomer på depression
- Har været udsat for vold og/eller trusler om vold og samtidig symptomer på depression

De tre delkomponenter afgrænser hver for sig en gruppe, der indgår i det psykisk indeks. En person kan kun tælle med én gang, selvom vedkommende kan indgå i flere af grupperne.

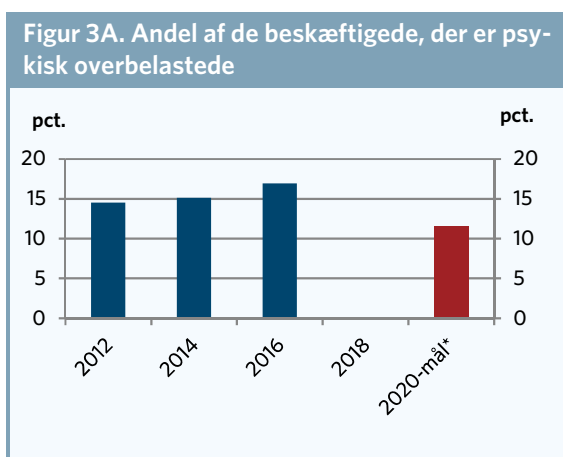
Andelen af lønmodtagere, der er psykisk overbelastede, er højest blandt lønmodtagerne med en mellemlang videregående uddannelse. Her er det knap hver femte, der har et hårdt psykisk arbejdsmiljø. Det er fx pædagoger og sygeplejersker. Det er signifikant flere end blandt gennemsnittet for lønmodtagerne.

Siden 2012 er andelen af lønmodtagerne, der har et hårdt psykisk arbejdsmiljø steget signifikant blandt de mellemlange videregående uddannelser, de ufaglærte og for den samlede andel.

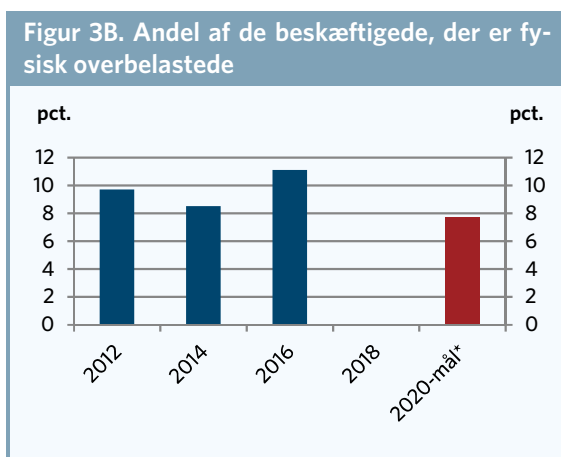
Af figur 2 ses det også, at lønmodtagerne med lange videregående uddannelser er den gruppe, der har den laveste andel med et hårdt psykisk arbejdsmiljø. 14 procent af akademikerne udsættes for et hårdt psykisk arbejdsmiljø.

Arbejdsmiljøet går i den forkerte retning

Figur 3A og 3B viser, at andelen med et hårdt psykisk- og fysisk arbejdsmiljø er steget i 2016. I 2020 er målet, at andelen af lønmodtagerne, der er psykisk såvel som fysisk overbelastede er reduceret med 20 procent. Siden 2012 og frem til den seneste måling i 2016 er andelen af de beskæftigede, der er psykisk overbelastet steget med 17 procent. Hvor andelen der er fysisk overbelastet, er steget med 15 procent.

Anm.: Tallet i 2020 er målsætningen fra arbejdsmiljøstrategien
 Kilde: AE pba. Beskæftigelsesministeriet "Status for arbejdsmiljøindsatsen frem mod 2020"

Anm.: Tallet i 2020 er målsætningen fra arbejdsmiljøstrategien
 Kilde: AE pba. Beskæftigelsesministeriet "Status for arbejdsmiljøindsatsen frem mod 2020"

Hårdt arbejdsmiljø øger risikoen for overførsler

AE har tidligere undersøgt, hvordan tilknytningen til arbejdsmarkedet er for de personer, der havde et hårdt fysisk eller psykisk arbejdsmiljø. Her er der taget udgangspunkt i data fra 2012 for at have mulighed for at følge personerne og deres tilknytning til arbejdsmarkedet i de efterfølgende år. Knap hver femte lønmodtager mellem 18 og 60 år havde i 2012 et hårdt arbejdsmiljø. Det svarer til ca. 420.000 lønmodtagere. Der er ikke skelnet mellem et hårdt fysisk og psykisk arbejdsmiljø.

Tabel 1 viser, hvor mange af dem, der havde et hårdt fysisk og/eller psykisk arbejdsmiljø i 2012, som de efterfølgende år er på ydelser, der er forbundet med nedsat arbejdsevne. De forskellige ydelser er: sygedagpenge, førtidspension, ressourceforløb, fleksjob, efterløn¹ og revalidering. I 2013 modtog ca. 15 pct. af de lønmodtagere, der havde et hårdt arbejdsmiljø i 2012, ydelser forbundet med nedsat arbejdsevne. Fire år efter - i 2016 - er det knap hver femte.

Tabel 1. Andel lønmodtagere der havde et hårdt arbejdsmiljø, der modtager ydelser forbundet med nedsat arbejdsevne

	2013	2014	2015	2016
Ydelse forbundet med nedsat arbejdsevne	15,2	16,7	18,3	19,0

Anm.: Se en oversigt over ydelserne og indhold i boks 3.

Kilde: AE på baggrund af NFA, Danmarks Statistik og Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase DREAM.

¹ Blandt disse ydelser indgår efterløn, da AE tidligere har vist, at mange af de personer, der er på efterløn har smerter i de sene arbejdsår og har et hårdt fysisk arbejdsmiljø. Se fx https://www.ae.dk/sites/www.ae.dk/files/dokumenter/analyse/ae_hver-anden-efterlonsmodtager-har-smerter-i-de-sene-arbejdsaar.pdf

Der kan være flere grunde til at en person modtager en af ydelserne præsenteret i tabel 1. Det kan skyldes arbejdsmiljøet, men det behøves ikke at være arbejdsrelateret. I bilagstabel 1 er det undersøgt, om andelen af personer med et hårdt arbejdsmiljø i højere grad modtager ydelserne fire år efter end de personer, der havde et almindeligt arbejdsmiljø. Tabellen viser blandt andet, at der er signifikant flere med et hårdt arbejdsmiljø, der modtager hhv. førtidspension, fleksjob, efterløn mv. samt sygedagpenge i 2016, end blandt personer, der havde et almindeligt arbejdsmiljø i 2012.

I tabel 2 ses risikoen for at modtage en ydelse, der er forbundet med nedsat arbejdsevne, fire år efter, hvis man i 2012 havde et hårdt arbejdsmiljø. Risikoen er knap 1,4 gange større for personer med et hårdt fysisk og/eller psykisk arbejdsmiljø. Dermed har personer med et hårdt arbejdsmiljø signifikant større sandsynlighed for at være på ydelser forbundet med nedsat arbejdsevne. Dette resultat er uafhængigt af personernes køn, alder, jobfunktion, uddannelse, og hvorvidt de modtog ydelsen tidligere. Regressionen kan ses af bilagstabel 2.

Tabel 2. Risikoen for at modtage arbejdsnedsættende ydelser, udsnit af regression

Risiko for ydelser forbundet med nedsat arbejdsevne		
Forklarende variable	Odds ratio	Signifikans
Hårdt arbejdsmiljø	1,38	*

Anm: Logit-estimation af sandsynligheden for at modtage udvalgte ydelser i 2016 for en stikprøve på ca. 22.400 observationer. * angiver at forskellen er signifikant på et 5%-niveau.

Kilde: AE på baggrund af NFA, Danmarks Statistik og Beskæftigelsesministeriets løbsdatabase DREAM

Det er derfor problematisk, at det ikke går ikke så godt med at indfri målene i arbejdsmiljøstrategien. Det er et problem for den enkelte, som blandt andet har større risiko for at komme på overførelser, men også for samfundet. Det kan komme til at koste samfundet dyrt, fordi det øger antallet på ydelser og samtidig mister samfundet skatte kroner. AE opfordrer til, at man investerer i et bedre arbejdsmiljø. Man kunne fx også lade vær med at spare på arbejdstilsynet, som regeringen har lagt op til i finanslovsudspillet.

Boks 1. Om arbejdsmiljøundersøgelsen

Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø (NFA) gennemfører hvert andet år i perioden fra 2012 til 2020 en måling af arbejdsmiljøet i Danmark. Undersøgelsen foregår ved, at NFA hvert andet år stiller de samme spørgsmål til en stor gruppe tilfældigt udvalgte beskæftigede. I denne analyse er der taget udgangspunkt i besvarelsene fra spørgeskemaundersøgelsen fra 2016, der er koblet med registeroplysninger fra Danmarks Statistik.

Der er ca. 35.000 personer, der har besvaret spørgeskemaet. Selvom der er mange respondenter, er resultaterne i analysen behæftet med usikkerhed, da det er stikprøvebaseret. Denne usikkerhed er illustreret ved de grå streger i figurerne. Jo mindre intervallet er mellem stregerne, jo mere sikkert er det, at vi vil få det samme resultat, hvis vi spurgte en tilsvarende gruppe af personer, der ikke indgår i stikprøven. Når intervallerne i figuren ikke overlapper hinanden, kan det konkluderes, at resultaterne er signifikant forskellige.

Kriterier for et hårdt fysisk arbejdsmiljø:

NFA har udviklet et indeks til at måle, hvem der har det hårdeste fysiske arbejdsmiljø kaldet muskelskeletoverbelastede. Arbejdstilsynet (AT) og Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø (NFA) benytter indekset til opfølgning på, om reduktionsmålene, der er defineret i Arbejdsmiljøstrategien 2020, indfries.

For at indgå i indekset for hårdt fysisk arbejdsmiljø skal følgende kriterier være opfyldt:

- Have høj anstrengelse ved udførsel af arbejdet, dvs. scorer mellem 6 til 10 på en 10-skala.
- Svarer ja til at have været begrænset i arbejdet pga. smerter inden for de sidste tre måneder
- Svarer noget træt, meget træt eller helt udmattet efter en typisk arbejdsdag

Og personen skal være udsat for mindst én af følgende eksponeringer:

- Går eller står mindst ¼ af tiden
- Arbejder med ryggen vredet eller foroverbøjet uden at støtte med hænder og arme mindst ¼ af tiden
- Har armene løftet i eller over skulderhøjde mindst ¼ af tiden
- Gør de samme armbevægelser mange gange i minuttet (fx pakkearbejde, montering, maskinfødding, udskæring) mindst ¼ af tiden
- Sidder på hug eller ligger på knæ i arbejdet mindst ¼ af tiden
- Skubber eller trækker mindst ¼ af tiden
- Bærer eller løfter mindst ¼ af tiden
- Løfter 30 kg eller derover.

Kriterier for et hårdt psykisk arbejdsmiljø:

NFA har udviklet et indeks til at måle hvem, der er psykisk overbelastet. For de psykisk overbelastede gælder det, at de har været udsat for en eller flere af følgende eksponeringer:

- Har psykosocial eksponering og har samtidig symptomer på stress
- Har været udsat for mobning og har samtidig symptomer på depression
- Har været udsat for vold og/eller trusler om vold og har samtidig symptomer på depression

For at gennemføre analysen er der hentet uddannelsesoplysninger fra Danmarks Statistik. Uddannelsesniveaet er bestemt som den højst fuldførte uddannelse pr. oktober året før, at de indgik i arbejdsmiljøundersøgelsen. Personer, hvor der ikke er oplysninger om uddannelsesniveaet betragtes som ufaglærte.

Boks 2. Ydelser forbundet med nedsat arbejdsevne

I analysen indgår de 18-60-årige lønmodtagere i 2012.

Der er kigget på følgende ydelser:

- Ledighed omfatter personer, der modtager dagpenge og/eller kontakthjælp inkl. uddannelseshjælp, integrationsydelse mindst 5 uger det pågældende år
- Sygedagpenge er inklusiv jobafklaringsforløb mindst 5 uger det pågældende år
- Førtidspension, fleksjob og efterløn mv. omfatter førtidspension, fleksjob (inkl. ledighedsydelse), efterløn, (for)rehabilitering og ressourceforløb mv.
- Selvforsørgelse fx beskæftigelse mindst 42 uger, svarende til 80 pct. af året.
- Andet omfatter bl.a. særliguddannelsesyndelse, orlov og SU
- Død og flytning til udlandet

Bilagstabel 1. Andel lønmodtagere med et hårdt arbejdsmiljø i 2012 fordelt på status i 2016

	Alm. arbejdsmiljø	Hårdt arbejdsmiljø	Signifikans
	Pct.		
Dagpenge eller kontanthjælp, mindst 5 uger	6,0	8,8	*
Førtidspension, fleksjob, efterløn mv.	6,4	9,1	*
Sygedagpenge, mindst 5 uger	6,8	11,4	*
Beskæftigede eller på anden måde selvforsørgende	76,4	70,4	*
Andet	12,1	11,8	
Død	1,9	1,8	

Anm.: Da det er muligt at modtage flere ydelser henover et år, summer totalen ikke til 100. *angiver at forskellen er signifikant. Se en oversigt over ydelserne og indhold i boks 3. I kategorien "beskæftigede eller på anden måde selvforsørgende" indgår personer, der har været selvforsørgende i mindst 80 pct. af året.

Kilde: AE på baggrund af NFA, Danmarks Statistik og Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase DREAM.

Bilagstabel 2. Risikoen for at modtage arbejdsnedsættende ydelser, udsnit af regression

Forklarende variable	Risiko for ydelser forbundet med nedsat arbejdsevne	
	Odds ratio	Signifikans
Hårdt arbejdsmiljø	1,38	*
Kvinde	1,68	*
Alder	0,79	*
Alder ²	1,00	*
<i>Faggruppe</i>		
Sundhed, omsorg mv.	1,56	*
Undervisning og pædagogisk arbejde	1,67	*
Kontor	1,50	*
Salg	1,48	*
Rengøring, restauration mv.	1,82	*
Bygge og anlæg	1,92	*
Industri	1,82	*
Transport	1,74	*
<i>Uddannelse</i>		
Ufaglært	1,51	*
Faglært	1,73	*
Kort videregående uddannelse	1,35	*
Mellemlang videregående uddannelse	1,38	*
Ryger	1,30	*
Modtog ydelsen i 2012	7,58	*
Konstant	0,61	

Anm.: Logit-estimation af sandsynligheden for at modtage udvalgte ydelser i 2016 for en stikprøve på ca. 22.400 observationer. "*" indikerer signifikans på et 5%-niveau. Modellen har en pseudo $r^2=0,21$. Referencevariablen for alle faggrupper er "Ledelse og vidensintensivt arbejde". Referencevariablen for uddannelsesvariablene er "Lang videregående uddannelse".

Kilde: AE på baggrund af NFA, Danmarks Statistik og Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase DREAM